

Так треба звернути увагу учнів на особливості виконання дробеструйної обробки (рис.4,-а,-б), відцентрово-кулькового наклепу (рис.4,-в), обкатування роликком і шаром (рис.4,-г,-д), обкатування вібруючим роликком (рис.4, -е), розкатування отворів роликком (рис.4, -ж), діамантове виглажування (рис.4,-з), чеканки (рис.4, -и), дорновання (рис.4,-к) [1].

При поясненні процесу зміцнення металів легуванням необхідно спочатку розглянути вплив легуючих елементів на структуру та властивості металу. При цьому слід звернути увагу на той факт, що більшість легуючих елементів розчиняється в основному металі з утворенням твердих розчинів заміщення. Атоми легуючих елементів створюють у кристалічних решітках напруги, що призводять до змін у будові та властивостях металу.

Вчитель формує в учнів поняття про те, що зміцнення металів легуванням є одним із розповсюджених, надійних, простих та економічно доцільних способів. Знаючи будову та властивості тих або інших металів, а також вивчивши особливості їх взаємодії з різними елементами, можна спрогнозувати шляхи створення сплавів із високими механічними властивостями.

Пояснюючи причини зміцнення, наприклад, сталі при термічній обробці вчитель відмічає, що це відбувається внаслідок того, що розчинність вуглецю у чистому залізі при нормальній температурі дуже низька. У той же час високотемпературне залізо розчиняє весь вуглець, що знаходиться у сталі. Відповідно в учнів формується розуміння про те, якщо нагріти сталь до високої температури, а потім різко охолодити її, зафіксувати цю структуру при низькій температурі, то у результаті цього в ній виникає більша кількість дефектів кристалічної будови, що призводить до підвищення міцності і твердості. В цьому й полягає сутність такої операції термічної обробки, як загартування. Вчитель також звертає увагу учнів на сутність таких методів зміцнення, як термомеханічна і хіміко-термічна обробка, оскільки всі вони засновані на штучному створенні значної кількості дефектів кристалічної будови.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Збіжна О.М. Основи технології: Навчальний посібник. – Вид. 3-тє змінене і доповнене. – Тернопіль: Карт-бланш, 2006. – 486 с.
2. Попович В. Технологія конструкційних матеріалів і матеріалознавство: Навчальний посібник: Львів, 2002. – 264 с.
3. Програми загальноосвітніх шкіл. Трудове навчання. 5-12класи. – К.: Перун. – 2005. – 255 с.

УДК 37.035.3

В.О. Довдер

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИХ УМІНЬ УЧНІВ 5 КЛАСІВ

У даній публікації висвітлено методичні основи підвищення ефективності формування технологічних умінь учнів 5 класів.

The article throws light upon methodic grounds of enhancement of fifth form pupils' technological skills efficiency.

У нових соціально-економічних умовах розвитку України відбувається суттєва переорієнтація ціннісних орієнтирів у суспільстві, змінюється система суспільного виробництва, що спричиняє відповідні зміни на ринку праці. Саме тому трудова підготовка повинна стати гнучкою і пристосованою до технічних, економічних, соціальних потреб суспільства. В стандарті освітньої галузі “Технологія” зазначено: “Основна мета освітньої галузі “Технологія” полягає у формуванні технічно, технологічно освіченої особистості, підготовленої до життя та активної трудової діяльності в умовах сучасного

високотехнологічного інформаційного суспільства, життєво необхідних знань, умінь і навичок ведення домашнього господарства і сімейної економіки, основних компонентів інформаційної культури учнів, забезпеченні умов для їх професійного самовизначення, виробленні в них навичок творчої діяльності, вихованні культури праці, здійсненні допрофесійної та професійної підготовки” [2].

Здійснення технологічної підготовки в загальноосвітній школі є серйозною педагогічною проблемою, на розробку якої націлені зусилля багатьох учених і педагогів-практиків. Розробляються концепції такої підготовки (Атутов П.Р., Поляков В.А., Симоненко В.Д., Тхоржевський В.Д., Хотунцев Ю.Л. і ін.), вводяться стандарти і пропонуються нові навчальні програми по освітній галузі “Технологія”, упроваджується методичне забезпечення нового змісту освітньої галузі “Технологія” (Коберник О.М., Мадзігон В.М., Сидоренко В.К., Симоненко В.Д.), досліджуються можливості технологічної підготовки як засобу професійного самовизначення школярів (Романовська М.Б., Сахарова В.І.).

Відвідування та аналіз занять, спостереження за діяльністю вчителя та учнів на уроках трудового навчання показує, що ні зміст навчально-трудова діяльності, ні методи та форми, що застосовуються на заняттях не забезпечують повною мірою реалізацію поставлених завдань.

На нашу думку, реалізація цих завдань можлива лише за умови оновлення змісту трудової підготовки із застосуванням методів навчання, що допомагають активізувати пізнавальну і трудову діяльність учнів, розвинути їх творче мислення. Його структура, форми і методи повинні дозволити підростаючому поколінню брати участь в складних технологічних процесах сучасного виробництва. Для цього вони повинні володіти відповідною технологічною підготовкою, зокрема, технологічними умінями.

Позитивні зрушення намітилися в практичній шкільній педагогіці. Зменшення кількості годин трудового навчання в 5-6 класах змушують вчителів трудового навчання все більше уваги приділяти формуванню у школярів умінь по застосуванню різних технологій обробки матеріалів в процесі виготовлення виробів. Акцент занять поступово переноситься з об'єкту праці на способи обробки матеріалів в процесі його виготовлення.

Отже, виходячи з сучасної концепції освітньої галузі “Технологія” у нас і накопиченого в цьому плані зарубіжного досвіду, можна відзначити, що раннє трактування технологічних умінь тільки як умінь по розробці і організації технологічних процесів обробки матеріалів, застаріло і вимагає корекції.

На нашу думку, під технологічними умінями слід розуміти систему, що включає уміння по розробці і плануванню технологічного процесу, уміння аналізувати і вибирати найбільш раціональні технології обробки матеріалів, самостійно застосовувати вибрані технології в процесі виготовлення виробів.

Слід зазначити, що уміння, які входять в структуру технологічних умінь, знаходяться в системному взаємозв'язку один з одним і є умінями інтелектуального характеру, пов'язані з роботою над уявними образами.

Зміст технологічних умінь уточнюється на основі сучасних концепцій технологічної підготовки школярів у рамках освітньої галузі “Технологія”, тому необхідний перегляд суті технологічної підготовки.

Технологічна підготовка за своєю суттю виражається як “...развитие творческого мышления у школьников, готовящихся к практической деятельности на основе формирования в их сознании цельной технологической картины мира, где системообразующим центром является человек” [1: 12].

Оскільки технологія розглядається як інтегрований предмет, так і технологічні уміння – інтегровані, включаючи цілий ряд умінь.

Таким чином, можна сказати, що технологічні уміння є важливим компонентом трудових умінь і мають свою структуру, яка уточнюється з урахуванням сучасних концепцій технологічної підготовки.

Технологічні уміння в свою структуру включають наступні види умінь:

- уміння по розробці і плануванню технологічного процесу;
- уміння аналізувати і вибирати найбільш раціональні для даної мети технології обробки матеріалів;
- уміння застосовувати вибрані технології в процесі виготовлення виробу.

Такий набір умінь, включених у зміст технологічних умінь, визначений виходячи з концепції технологічної підготовки школярів, яка встановлює для навчального процесу пріоритет способу над результатом і важливе місце займає варіативна технологія, що в свою чергу пов'язано з еколого-економічними аспектами реалізації різноманітних технологій у практичній діяльності школярів [5].

Важливість технологічної підготовки школярів підкреслюється у всіх педагогічних дослідженнях як у нашій країні, так і за кордоном. Необхідним складником такої підготовки є формування технологічних умінь, зміст яких необхідно уточнити, виявивши спільність і відмінності від інших умінь. Для уточнення змісту технологічних умінь і визначення умов їх ефективного формування у школярів необхідно співвіднести технологічні уміння з категорією “уміння”.

Досить звернутися до робіт Атутова П.Р., Бернштейна М.А., Гостєва А.К., Мілеряна Є.А, Новікова А.М., Платонова К.К. Чебишевої В.В. і ряду інших учених як стане ясно, що категорія “уміння” неодноразово розглядалася в психологічних і педагогічних дослідженнях, зокрема в дослідженнях по трудовій підготовці учнів.

Наприклад, Мілерян Е.А. розглядає уміння як “...способность человека успешно достигать сознательно поставленной цели деятельности в изменяющихся условиях ее протекания” [3]. Всяке уміння пов'язане з творчим мисленням людини і основою будь-якого уміння є знання і навички. Ми згодні з Мілеряном Е.А. у тому, що уміння є знання у дії і у зв'язку з цим істотною властивістю умінь є їх узагальненість, яка і дозволяє успішно вирішувати поставлені задачі в умовах, що змінюються. Уміння, як синтез особових якостей, на думку автора, виявляється, а також формується в певним чином організованій діяльності.

Чебишева В.В. розглядає уміння “...как способность (подготовленность) к выполнению определенной деятельности, опирающаяся на знания и навыки и совершенствующаяся вместе с ними” [6].

Новіков А.М. визначає уміння, як “...способность осуществлять составные компоненты деятельности – действия – или, в самом широком понимании, ... – как способность к деятельности в целом” [4].

Таким чином, можна відзначити що всі автори при розгляді і для визначення поняття “уміння” застосовують таку категорію як “діяльність”.

Отже, поняття “уміння” необхідно розглядати з погляду діяльності, оскільки для здійснення діяльності і для досягнення мети діяльності учні повинні володіти певними уміннями, але і в результаті діяльності також формуватимуться уміння. Тому, важливим моментом для формування умінь буде оптимальна організація відповідної діяльності школярів.

Спираючись на свій досвід роботи в 5 класах, ми можемо стверджувати, що ефективність формування технологічних умінь у цих учнів буде підвищена, якщо:

- буде уточнений зміст технологічних умінь;
- зміст практичної роботи учнів буде включати в себе різноманітні технології обробки матеріалів, що відповідають умовам шкільних майстерень;
- у діяльності учнів поєднуюватиметься розробка процесу виготовлення виробу, що включає підбір технологій обробки матеріалів, з процесом виготовлення виробу, увага учня в першу чергу буде акцентована на способах обробки матеріалів і можливостях застосування цих способів при виготовленні різних виробів;
- здійснюватиметься активізація самостійної діяльності учнів за допомогою спеціальних методичних прийомів.

Іншим важливим моментом у структурі умінь і в процесі їх формування багато учених-педагогів і психологів як основу виділяють різного роду знання.

Атутов П.Р. відзначає, що способи практичної реалізації політехнічних знань складають політехнічне уміння і основа формування політехнічних умінь – використання політехнічних знань для вирішення науково-технічних і виробничих завдань [1].

Отже, в процесі формування технологічних умінь також необхідно виділити технологічні знання, які визначаються виходячи із змісту власне технологічних умінь і є основою формування відповідних технологічних умінь. Зміст технологічних умінь необхідно уточнити з урахуванням сучасної концепції технологічної підготовки і тих понять, які склалися в теорії і практиці трудової підготовки школярів.

Психологи і педагоги в своїх роботах широко використовують термін “трудова уміння” і похідні від нього. За визначенням Новікова А.М., трудові уміння – це уміння здійснювати діяльність по безпосередньому перетворенню матеріальної дійсності, у тому числі і в першу чергу – в продуктивній праці у сфері матеріального виробництва [4: 9].

При аналізі класифікацій трудових умінь можна відмітити той факт, що авторами зачіпаються уміння і в області засвоєння учнями технологічних процесів. Так, у Чебишевої В.В. в загальнотрудові уміння включаються уміння контролю і регулювання технологічних процесів. Мілеряном Є.А. в окрему групу виділяються уміння організаційно-технологічні (підбір знарядь праці, дослідження необхідних матеріалів, визначення технологічних способів їх обробки, планування роботи і т. д.).

Отже, автори приділяли увагу і такій стороні трудової діяльності, в результаті якої у учнів формуватимуться уміння, які ми називаємо технологічними уміннями.

На нашу думку, для ефективної організації навчального процесу вчитель трудового навчання при підготовці до уроку повинен дотримуватись слідуючих етапів:

1. Уточнити зміст технологічних знань і умінь.

2. Виявити чинники, що впливають на ефективність формування технологічних умінь учнів.

3. Визначити зміст, форми і методи навчання, що підвищують ефективність формування технологічних умінь учнів.

4. Визначити форми організації практичної діяльності учнів на заняттях: групова форма роботи в поєднанні з індивідуалізацією трудового завдання для кожного учня.

Ми вважаємо, що при проведенні занять вчитель повинен більше уваги приділяти методичним прийомам, які найбільш ефективно сприяють формуванню технологічних умінь учнів:

- показ вчителем альтернативних способів виготовлення виробу;
- короткі розповіді вчителя про технології обробки матеріалів, що включаються в урок як фрагмент;
- взаємонавчання учнів всередині групи;
- організація коротких технологічних дискусій, що дозволяють школярам за невеликий час познайомитися з декількома технологіями;
- включення в навчальні заняття ролевої гри, зі спільною участю учнів і вчителя, коли учні виступають у ролі замовників, а вчитель – у ролі виконавця роботи.

Таким чином, у змісті технологічної діяльності учнів необхідно враховувати такі важливі моменти, як мотивація (у найширшому сенсі цього слова – “найди потребу і задовольни її”), навчання школярів конкретним видам діяльності (як розумової, так і фізичної) і основну увагу приділяти вивченню різних технологій, в контексті принципів і способів перетворення всього навколишнього світу навколо нас.

Аналіз сучасного стану теорії і практики навчання школярів показує, що повноцінна реалізація освітньої області “Технологія” повинна включати формування технологічних умінь, але дане питання розроблене недостатньо. На нашу думку, одним із основних напрямків роботи вчителя, при переході на нову програму, є узгодження відношення обсягу теоретичного матеріалу і переліку технологічних умінь, які повинні бути сформовані в учнів.

Пошук оптимального співвідношення теоретичної і практичної частини уроку є метою наших подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Атутов П. Р. Технология и современное производство / “Педагогіка”. – № 2, 1996. – С. 11-14.
2. Державний Стандарт базової і повної середньої освіти / Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 14. 01. 2004 р. № 24 // Управління школою. – № 4(52). – 2004. – С. 2 – 32.
3. Милерян Е. А. Психология формирования общетрудовых политехнических умений. – М., 1973.
4. Новиков А. М. Процесс и методы формирования трудовых умений. – М., 1989.
5. Тхоржевский Д. А. Методика трудового обучения с практикумом. – М., 1987. – 447 с.
6. Чебышева В. В. Психология трудового обучения. – М., 1983.

УДК 37.035.6

Л.І. Мамчур

КОМУНІКАТИВНА СПРЯМОВАНІСТЬ У НАВЧАННІ – ВАЖЛИВА УМОВА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОМОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ

У статті порушується важлива проблема – формування національномовної особистості, її комунікативної компетентності.

The question of present is broaching in article – forming national linguistic person, its communicative competence.

Стратегічна мета загальноосвітньої школи ХХІ століття – розвиток якісно нової особистості, здатної до визначення і постійного розвитку власних здібностей, особистості, яка вміє жити і спілкуватися, орієнтуватися в інформаційному просторі, володіти основами комунікативних умінь і навичок.

Формувати різнобічно розвинену і соціально активну особистість, якій притаманна справжня культура спілкування в різних видах мовленнєвої діяльності, яка добре володіє способами самовираження рідною (українською) мовою, вміє вести бесіду, толерантно дискутувати, точно і аргументовано висловлювати свої думки, дотримуватись мовної норми і правил мовленнєвої поведінки, враховуючи ситуацію і обставини спілкування – це основні завдання сучасної школи, вчителя рідної мови, в першу чергу початкової і основної школи. Адже рідна мова є першоосновою комплексного розвитку й удосконалення особистості, її згармонізованості зі світом буття і собою. Йдеться про важливість переорієнтування на реалізацію в навчанні компетентнісного підходу саме вивчення рідної мови, оскільки її засобами найкраще формуються як інформаційна, соціальна, культурологічна, пізнавально-інтелектуальна, так і комунікативна компетентності.

У різні періоди існування суспільства проблеми функціонування і розвитку мови та мовлення, спілкування як процесу у зв'язку з мовленням і вищими психічними функціями, прикладні аспекти мовленнєвої діяльності, формування національномовної особистості цікавили вчених. Особливої уваги й актуальності ці питання набули у ХХ, початку ХХІ століть у наукових дослідженнях учених-лінгвістів (Ф.Буслаєв, О.Потебня, І.Огієнко, Ф.Бацевич), психологів (Л.Виготський, П.Гальперін, О.Гойхман, І.Зимня, М.Жинкін, О. Леонт'єв), педагогів, лінгводидактів (Н.Бабич, О.Біляєв, Г.Ващенко, М.Вашуленко, Т.Донченко, Л.Мацько, В.Мельничайко, М.Пентилюк, В.Сухомлинський, М.Стельмахович, О.Хорошківська, К.Ушинський).